کــــردەوەکـــانـــی دڵ

[kurdish – کوردی – كردي]

ئامادەکردنی : زاگرۆس هەمەوەندی

پێداچونەوەی :پشتیوان سابیر عەزیز

٢٠١٠ - ١٤٣١

islamhouse.com

﴿ أعمال القلوب ﴾

« باللغة الكوردية »

إعداد : زاكروس هموندي

مراجعة : بشتيوان صابر عزيز

١٤٣١ - ٢٠١٠

islamhouse.com

كـــــردەوەكــــانـــى دڵ

سوپاس و ستايش بۆ پەروەردگارى بەرز وبالاَدەست وە درود و ڕەحمەتى فراوان بۆ سەرگيانى پێشەواى مرۆڤايەتى محمد المصطفى وئال وبەيت و سەرجەم هاوەڵ وشوێنكەوتوانى هەتا هەتايە.

خواى گەورە دڵى وەك پادشا دروست كردووە و ئەندامەكانى ترى لەش وەك سەربازى ئەو وان، جا هەركات پادشا چاك بوو سەربازەكانيشى چــاك دەبن، پێغــەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « وَإنَّ فى الجَسَدِ مُضغَة إذا صلَحَتْ صلَحَ الجسَدُ كُله، وَإذا فَسَدَتْ فَسدَ الجَسَدُ كُلُّه الا وَهِى القَلْبُ » { متفق عليه }، واتە : لە لەشدا پارچە گۆشتێك هەيە، هەركات چاك بوو هەموو لەش چاك دەبێت وهەركات خراپ بوو هەموو لەش خراپ دەبێت، ئەويش دڵە، چونكە دڵ جێگاى باوەرو تەقوايەو هەر ئەويشە جێگاى بێباوەرى وشيرك و دوو ڕوويە، پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دەفـــەرموێت: « التَّقْوَى هَاهُنَا ـ وَيُشِيرُ إلَى صَدْرِهِ ثَلاثَ مَرَّاتٍ » { رواه مسلم} واتە: تەقوا لێرە دايە... سێ جار ئاماژە بە سينگى موبارەكى خۆى دەكات.

- ئيمانيش: باوەرهێنان و گوفتارو كردارە، باوەرى دڵ وگوفتارى زمان، هەروەها كردارى دڵ وئەندامەكان.

دڵ باوەر دەهێنێت وبروا دەكات، بەو هۆيەوە شەهادەت بەسەر زماندا دێت، دواى كردەوەكانى ترى دڵ دروست دەبێت، وەك: خۆشەويستى، ترس، رەجا، زمان زيكر دەكات وقورئان دەخوێنێت وئەندامەكانى سوجدەو ڕوكوع دەبەن وهەر كردەوەيەكى تر كە لە خودا نزيكيان بكاتەوە، چونكە وەك ووتمان ئەندامەكان شوێنكەوتووى دڵن، هەر شتێك لە دڵدا جێگير بوو دەبێت نيشانەكانى لەسەر ئەندامەكانى ترى لەش دەركەوێت بەهەر شێوەيەك بێت لە شێوەكان.

- مەبەستمان لە كردەوەكانى دڵ ئەوانەيە كە سەرچاوەكەيان دڵە و پەيوەندييان بە دڵەوە هەيە، گەورەترينيشيان باوەرهێنانە بە خوداى گەورە كە لە دڵدايەو باوەرهێنان ملكەچى و دان پێدانان بەشێكن لەو باوەرە، ئەمە جگە لەم خۆشەويستيى خودا كە لە دڵى بەندەدا دروست دەبێت هەروەها ترس و رەجا، گەرانەوە و پشت بەستن، ئارامگرتن ويەقين وخشوع وچەندەهاى تر.

▪ هەموو کردەوەیەکی دڵ پێچەوانەکەی نەخۆشییەکی دڵە، بۆ نموونە: نیەتپاکی دژەکەی ریایە، یەقین دژەکەی گومانە، خۆشەویستنی دژەکەی ڕق لێبوونەوەیەو بەو شێوەیە، جا ئەگەر چاك کردنی دڵی خۆمان پشتگوێ بخەین تاوان لەسەری کەڵەکە دەبێت ولە ناوی دەبەن، پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « إنَّ العَبْدَ إذا أخطَأَ خَطِيئَةً نُكِتَ في قَلْبهِ نُكْتَةٌ فَإنْ هُوَ نَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ وَتَابَ صُقِلَتْ فإنْ عَادَ زيْدَ فِيْهَا وَإنْ عَادَ زيْدَ فِيْهَا حَتَّى تَعْلو فِيْهِ فَهُوَ الرَّانُ الذَّي ذكَرَ الله: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) » { رواه الترمذى } واتە: بەندە کاتێك تاوان دەکات نوکتەیەکی ڕەش لەسەر دڵی دروست دەبێت، گەر تەوبەی کرد لا دەچێت، ئەگەر دووبارە و سێبارەی کردەوەو بەردەوام بوو، نوکتە زیاد دەبێت هەتا وەك پەردەیەکی ڕەشی لێ دێت ولە قورئاندا دەفەرموێت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) { المطففين: ١٤} مەبەست لە (ران) داپۆشینی دڵە وەك پەردەیەك، هەروەها دەفەرموێت: « تُعْرَضُ الْفِتَنُ عَلَى الْقُلُوبِ كَالْحَصِيرِ عُودًا عُودًا فَأيُّ قَلْبٍ أُشْرِبَهَا نُكِتَ فِيهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ وَأيُّ قَلْبٍ أنْكَرَهَا نُكِتَ فِيهِ نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ حَتَّى تَصِيرَ عَلَى قَلْبَيْنِ عَلَى أبْيَضَ مِثْلِ الصَّفَا فَلاَ تَضُرُّهُ فِتْنَةٌ مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالأرْضُ وَالآخَرُ أسْوَدُ مُرْبَادًّا كَالْكُوزِ مُجَخِّيًا لاَ يَعْرِفُ مَعْرُوفًا وَلاَ يُنْكِرُ مُنْكَرًا إلاَّ مَا أُشْرِبَ مِنْ هَوَاهُ » { رواه مسلم }، واتە: دڵەکان تووشی فیتنەی یەك لە دوای یەك دەبن، جار هەر دڵێك تووشی خراپە بوو نوکتەیەکی ڕەشی تێدا دروست دەبێت و هەر دڵێك ڕێگریی لە خراپە کرد نوکتەیەکی سپی تێدا دروست دەبێت، تا وای لێدێت دەبن بە دوو جۆر دڵ: سپی وەك بەردێکی سپی، کە هیچ فیتنەیەك کاری تێ ناکات هەتا دنیا مابێت و ڕەشێك کە چاکەو خراپە لێك ناکاتەوە بە ئارەزووی خۆی نەبێت.

▪ کردەوەکانی دڵ گرنگترن لە کردەوەکانی ئەندامەکانی تر، زانینیان گرنگترە لەکردەوەکانی تر، چونکە ئەسڵی کردەوە کردەوەی دڵە و کردەوەی ئەندامەکانی تر لقن وتەواوکەری کردەوەی دڵن. پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « إنَّ اللَّهَ لا يَنْظُرُ إلى صُوَرِكُمْ وَأمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ ينظُرُ إلى قُلُوْبكُمْ وَأعْمَالِكُمْ » { رواه مسلم }، واتە: خوای گەورە سەیری بەژن و باڵا وماڵ وموڵکتان ناکات، بەڵکو سەیری دڵ وکردەوەکانتان دەکات. چونکە دڵ جێگای زانیاری و وردبوونەوەو هزرە، هەر بۆیە پلەی بەرز لای خودا بە گوێرەی ئەو باوەرو نیەت پاکی ویەقینەیە کە لە دڵدایە.

حەسەنی بەصری دەڵێت: سوێند بە خودا ئەبوبەکری صدیق بە نوێژو ڕۆژوو چاکتر نەبوو لە ئێوە، بەڵکو بەو ئیمانە گەورەیەی کە لە دڵیدا بوو.

▪ کردەوەکانی دڵ فەزڵیان هەیە بەسەر کردەوەکانی ئەندامەکانی تردا لە چەند ڕوویەکەوە:

١ـ کەموکوریی لە کردەوەی دڵدا ڕەنگە کردەوەی ئەندامەکان بەتاڵ بکاتەوە، وەك ریاکردن.
٢ـ کردەوەی دڵ بنچینەیە و هەر کردەوەو جوڵەیەکیش نیەتی دڵی لەگەڵدا نەبێت وبەبێ مەبەست بوویێت چاوپۆشی لێدەکرێت.
٣ـ هۆکاری پلە بەرزەکانی بەهەشتە، وەك : زوهد.
٤ـ گرانترو قورسترە بە بەراورد بە کردەوەی ئەندامەکانی تر، ئیبنو موکەندەر دەڵێت: هەوڵمدا لەگەڵ نەفسی خۆمدا بۆ ماوەی چل ساڵ هەتا لەسەر ڕێگای ڕاست جێگیر بوو.
٥ـ شوێنەواری باشتری دەبێت، وەك خۆشەویستی خودا.
٦ـ پاداشتی زیاتر، ئەبودەردا (خوای لێ ڕازی بێت) دەڵێت: سەعاتێك بیرکردنەوە باشترە لە شەونوێژی شەوێك.
٧ـ بزوێنەری ئەندامەکانە.
٨ـ بە هۆی دڵەوە پاداشتی ئەندامەکان کەم و زۆر دەکات، یان بەتاڵی دەکاتەوە، وەك خشوع لە نوێژدا.
٩ـ ڕەنگە جێگای کردەوەی ئەندامەکانی پڕ بکاتەوە، وەك: نیەتی خێرکردن لە کاتی بێ پارەییدا.
١٠ـ پاداشتەکەی بێ سنوورە، وەك ئارامگرتن.
١١ـ پاداشتەکەی بەردەوامە، هەرچەندە ئەندامەکان رادەوەستن لەکار یان نەتوانن.
١٢ـ لە پێش کردەوەی ئەندامەکانەوە دەست پێ دەکات و لەگەڵ ئەوانیشدا بەردەوامە.

دڵ بە چەند قۆناغێکدا تێدەپەرێت پێش ئەوەی ئەندامەکانی بکەونە کار :

١ـ (الهاجس) ئەوەی لە هزردا دروست دەبێت بۆ ئەوەی کاری تێ بکەیت.
٢ـ (الخاطرة) قۆناغی جێگیربوون.
٣ـ گفتوگۆی نەفس و دوودڵی لە کردنی ونەکردنی.
٤ـ (الهم) کردنی کارەکە لەپێشترە.
٥ـ (العزم) بە تەواوی دڵی جێگیر دەبێت لەسەر کردنی کارەکە.

سێ قۆناغی یەکەم پاداشتی لەسەر نییە کاتێك بۆ کارێکی خێر بێت، بەڵام سێهەم قۆناغی چاکەیەکی بۆ دەنووسرێت لە نیەتی چاکییدا و خراپەی بۆ نانوسرێت لە خراپەدا، بەڵام قۆناغی سووربوون لەسەر کردەوەی چاك چاکەی بۆ دەنووسرێت وبە خراپیش خراپەی بۆ دەنووسرێت ئەگەرچی نەیکردبێت، چونکە کاتێك عەزم جەزم بوو

لەسەر کردەوەو توانا هەبوو کردەوەکە دەکرێت، خوای گەورە دەفەرموێت: (إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ) { النور : ١٩ } ئەو کەسانەی پێیان خۆشە بەدڕەوشتی لەناو ئیمانداراندا بڵاوبێتەوە سزایەکی توندیان تووش دەبێت، هەروەها پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « إذا التقَى المسلمَانِ بسَيفَيهما فالقَاتلُ والمقتُولُ في النَّار، فقلت: يا رسول الله، هذَا القاتلُ فمَا بَالُ المقتُولِ؟ قالَ: إنهُ كانَ حَريصًا علَى قتلِ صَاحِبِهِ » { رواه البخارى }، واتە: کاتێك دوو موسڵمان بە شمشێرەوە بەرامبەر یەك دەگرن، کوژراو و بکوژ لە ئاگردایە، وتم ئەی پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) بکوژەکە باشە، ئەی کوژراوەکە بۆ؟ فەرمووی: ئەویش سووربووە لە سەر کوشتنی براکەی.

ئەگەر وازی لە تاوانەکە هێنا دوای ئەوەی سوور بوو لەسەر ئەنجامدانی، ئەوە لە چوار حاڵەت بەدەر نییە :

یەکەم : وازهێنانی لەبەر خودا، پاداشتی دەدرێتەوە.

دووەم : وازهێنانی لەبەر خەڵك، بەمەش گوناهبار دەبێت، چونکە وازهێنان لە گوناه عیبادەتەو دەبێت تەنها لەبەر خودا بکرێت.

سێهەم : وازهێنان لەبەر نەتوانین بەبێ کردنی پێویستییەکانی ئەو تانەو بەمەش گوناهبار دەبێت، چونکە نیەتی تەواوی هەبووە.

چوارەم : وازهێنان لەبەر نەتوانین، بەڵام هەموو کارێکی پێویستی کردووە بۆ ئەنجامدانی، بەڵام سەری نەگرتووە، ئەمەش گوناهبار دەبێت وەك ئەوەی تاوانەکە دەکات هەروەك لە فەرموودەکەدا دەردەکەوێت، هەرکات کردەوەکە نیەتی کردنی زیاتر بوو لەگەڵیدا تاوانبار دەبێت جا کردەوەکە لەگەڵ نیەتەکەدا بوو یان دواکەوت، هەرکەس تاوانێکی کردو سوور بوو لەسەر دووبارەکردنەوەی ئەوە بە بەردەوام لە قەڵەم دەدرێت ئەگەرچی دووبارەشی نەکردەوە .

هەندێك لەکردەوەکانی دڵ :

▪ **نیەت :** بە واتای ویست ومەبەست دێت، هیچ کردەوەیەکیش بەبێ نیەت وەرناگیرێت، پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « إِنَّمَا الأعْمَالُ بالنِّياتِ وإنَّمَا لِكُلِّ أمريءٍ مَا نَوَى » { متفق عليه } واتە: کردەوەکان بە نیەتەو هەرکەسەو بە نیەتی خۆی پاداشتی دەدرێتەوە.

عەبدوڵڵای کوری موبارەك دەڵێت: ڕەنگە کردەوەیەکی کەم بەنیەت زیاد بکات وکردەوەیەکی زۆریش بە نیەت کەم بکات.

فوزەیڵی کوری عیاض(ڕەحمەتی خوای لی بیت) دەڵێت: خوای گەورە نیەت و

ویستی لە تۆ دەوێت. جا هەر کات کردەوەکە بۆ خودا بێت ئەوە بە ئیخلاص و نیەتپاکیی ناو دەبرێت و ئەگەر بۆ خودا نەبوو ئەوە بە ریا و دووروویی دادەنرێت.

سودێك (باسێکی گرنگ): خەڵك عاقیبەتیان خراپە زانایان نەبن، زانایانیش هەروەها ئەوانە نەبێت کردەوە دەکەن، ئەوانەش کردەوە دەکەن تەنها نیەت پاکەکان نەجاتیان دەبێت، جا یەکەم شت کە لەسەر بەندە پێویستە فێربوونی نیەتە، دواتر بە کردەوە ڕاستی دەکاتەوە دوای تێگەیشتنی نیەت پاکی و راستگۆیی، کردەوە بەبێ نیەت ماندووبونە، نیەتیش بۆ خودا نەبێت ریایە، نیەتپاکییش بەبێ شوێنکەوتنی سوننەت لە کردەوەدا رەنج بە فیرۆچوونە.

کردەوەکان سێ جۆرن: ١ـ تاوان : نیەت پاکی لە تاواندا نایگۆرێت بە چاکە، بەڵام لەگەڵ نیەتی خراپدا سزاکەی زیاتر دەبێت. ٢ـ چاکەکردن و عیبادەت: ئەمەش پەیوەستە بە نیەتەوە لە رووی قەبوڵ بوون و پاداشت زۆرتر بوون، جا ئەگەر بۆ ریای بوو ئەوە دەبێتە تاوان و هاوەڵدانانی بچووك و هەندێك جار گەورەش، ئەمەش دەبێت بە سێ جۆرەوە:

یەکەم: عیبادەتەکە بۆ ریا بێت لە بنەرەتدا، ئەمەش هاوەڵدانانەو بەتاڵە.

دووەم: لە سەرەتادا نیەتی بۆ خودایەو دواتر نیەتی ریای تێکەڵ دەبێت، جا ئەگەر عیبادەتەکە ئاخیرەکەی پەیوەست نییە بە هەوەڵەکەیەوە وەك خێرکردن ئەوە هەوەڵەکەی قەبوڵەو ئاخیرەکەی بەتاڵە، بەڵام ئەگەر هەمووی پەیوەست بوون بە یەکەوە وەك نوێژ ئەوا دوو حاڵەتی هەیە:

أ ـ بەرەنگاری نیەتی ریایەکە بکات و عیبادەتەکە قەبوڵە.

ب ـ نیەتی ریایەکەی یەکلابێتەوە، ئەوا هەموو عیبادەتەکە بەتاڵ دەبێتەوە.

سێیەم: نیەتی ڕیایەکە دوای تەواوبوونی کردەوەکە دروست بێت، کە ئەمەش وەسوەسەیەو کاریگەریی لەسەر کردەوەکە و بکەرەکەی نییە، بەڵام چەندەها جۆری ڕیای شاراوە هەیە کە دەبێت وریا بین و بیان ناسین.

بەڵام ئەگەر نیەتەکەی لە چاکەدا بۆ بەرژەوەندی دنیایی بوو ئەوا بە گوێرەی نیەتەکەی پاداشت و سزا وەردەگرێت، ئەمەش سێ حاڵەتی هەیە :

١ـ تەنها نیەتی لە کردەوە چاکەکە بەرژەوەندی دنیاییە، بەمەش پێی گوناهبار دەبێت، چونکە پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا ممَّا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ ﷻ لا يَتَعَلَّمُهُ إلا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنْ الدُّنْيَا لمْ يجِدْ عَرْفَ الجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » {رواه أبوداود} واتە: هەرکەس زانستێك فێر بوو کە تەنها لەبەر خودا خەڵکی خۆی فێر دەکات، بەڵام ئەم کەسە بۆ ماڵی دونیا خۆی فێر دەکات بۆنی بەهەشت ناکات،

نموونەی ئەم کەسە: یەکێك پێشنوێژیی بکات تەنها لەبەر پارە.
٢ـ نیەتی لەبەر خودا بێت و بۆ دونیاشی لەگەڵدا بێت، ئەمەش باوەڕی کەموکوری تێدایە ئەونیەتی تەواو نییە، هەروەك ئەوەی دەچێت بۆ حەج وبۆ بازرگانیی، ئەمەش پاداشتەکەی بە گوێرەی نیەت پاکیەکەیەتی.
٣ـ نیەتی تەنها خودایە، بەڵام کرێیەك وەردەگرێت بۆ ژیانی خۆی ئەمەیان پاداشتەکەی تەواوە، وەك ئەوەی چەند قوتابیەك فێری قورئان وزانستەکانی بکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا مانگانەیەکیشی بدەنێ، لەم بارەیەشەوە ئەم فەرموودەیە هاتووە کەپێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێت: « إِنَّ أحَقَّ مَا أخَذْتُمْ عَلَيْهِ أجْرًا كِتَابُ اللَّهِ » {رواه البخاری} واتە: باشترین شت پارەی لەسەر وەرگرن قورئانە .
ئەمەش مانای ئەوە نیە ئاینی پیرۆزی ئیسلام بکرێتە کاڵا و بازرگانی پێوە بکرێت، کە ئەمەیان لە دیندا جێگای نابێتەوە، وەك ئەوەی ئێستا کەسانێك پەیدا بوون کە ئیشیان بووە بەنووشتە وفاڵ وکتێب گرتنەوە وفرو فێڵ کردنە بەناوی دینەوە خەڵکی فریوو دەدەن، بەڵکو ئەم جۆرە کارانە قەدەغەی لێکراوە وخوویەکی نەگریسی جولەکە و گاورەکان بووە وەك خوای گەورە دەفەرموێت : (وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ) { البقرة : ٤١ } واتە : ئایەتەکانم بە نرخێکی کەم مەگۆڕنەوە (لە پێناوی بەدەستهێنانی هەندێ مەرامی کەم نرخی دنیادا)، تەنها لە من بترسن و خۆتان لە خەشمی من بپارێزن، یان دەفەرموێت : (إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) { ال عمران : ٧٧ } واتە : بەڕاستی ئەوانەی کە پەیمانی خواو سوێندەکانیان بەنرخێکی کەم دەفرۆشن (لە پلەو پایەی دنیایی، پارەوپول و سامان، ئەڵبەتە هەرچەندە بێت هەرکەمە) ئەوانە لە دواڕۆژدا هیچ بەشێکیان نابێت (لە سۆزو میهرەبانی خوا)، هەروەها لە ڕۆژی قیامەتدا خوا نایاندوێنێت و تەماشایان ناکات (لە چڵك و پیسی گوناهـ) خاوێنیان ناکات و سزای پر ئێش و ئازاریش بۆیان ئامادەیە.
٣ـ ڕێ پێدراوەکان (موباح): هیچ کردارێك نییە بەبێ نیەت و شتی موباحیش بە نیەت دەبێت بە عیبادەت .
ئەوەش بزانە کە پیاوچاکانی نیەت چاك لە کردەوەدا سێ پلەن:
نزم : ئەوانەن کە عیبادەت دەکەن لەبەر پاداشت و لە ترسی سزا.
مام ناوەند: ئەوانەن عیبادەت دەکەن وەك سوپاسگوزاری خوداو گوێڕایەڵی کردنی.
بەرز: ئەوانەن عیبادەت دەکەن لەبەر خۆشەویستی و بە گەورە دانان و لە ترسی خودا. ئەمەش پلەی ڕاستگۆیانە (الصديقين).

- تەوبە : بەردەوام واجبە، گوناه کردنیش لە سروشتی مرۆڤە، پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « كُلُّ ابْنِ آدَمَ خَطاءٌ وَخَيْرُ الْخَطائِينَ التَّوَّابُونَ »{رواه الترمذى} واتە: هەموو کەس تاوان دەکات و باشترین کەس ئەوەیە تەوبە دەکات، هەروەها دەفەرموێت: « لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللَّهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ » {رواه مسلم} واتە: ئەگەر ئێوە تاوانتان نەکردایە، خوای گەورە ئێوەی دەمراندو خەڵکێکی تری دەهێنا کە تاوان بکەن و داوای لێخۆشبوون بکەن و خوای گەورەش لێیان خۆش دەبوو.

دواخستنی تەوبە و بەردەوام بوون لەسەر تاوان هەڵەیە وگوناهە، شەیتانیش لە چەند بەربەستێکدا زەفەر بە مرۆڤــ دێنێت و گەر لە یەکێکدا سەرکەوتوو نەبوو دەچێتە ئەوی تر، کە ئەمانەن :

١ـ هاوەڵ دانان و بێباوەری.

٢ـ گەر نەیتوانی، هەوڵی بیدعە پێکردن و وازهێنانی سوننەت دەدات.

٣ـ گەر نەیتوانی، هەوڵی کردنی تاوانە گەورەکان دەدات.

٤ـ گەر نەیتوانی، هەوڵی پێ کردنی تاوانە بچووکەکان دەدات.

٥ـ گەر نەیتوانی، هەوڵی زۆر پێ کردنی شەری رێگەپێدراوەکان (موباح) دەدات.

٦ـ گەر نەیتوانی، هەوڵی ئەوەی پێدەدات کە مرۆڤ ئەو عیبادەتانە بکەن کە خێریان کەمترە.

٧ـ گەر نەیتوانی، شەیتانی جین و مرۆڤت تێ بەردەدا بۆ ئەوەی هەڵەت پێ بکەن و زاڵ بن بەسەرتدا.

تاوانەکانیش چەند جۆرێکن :

١ـ گەورەکان: ئەوانەن سزای حەددی لەسەرە لە دونیادا، یان هەرەشەی سزایەکی قیامەتی توندی لەسەرە، یان لەعنەت و تورەیی خوداو نەبوونی ئیمانی لەسەرە.

٢ـ بچووکەکان: ئەوانەن کە لە گەورەکان بچووکترن، بەڵام هۆکار هەن دیانگۆڕێت بۆ گەورە، لەوانە: بەردەوام بوون و دووبارەکردنەوە، بەکەم زانین، فەخرکردن بە تاوانەکە ـ کردنی ـ، بە ئاشکرا تاوانەکە بکەیت.

هەموو تاوانێك تەوبەی بۆ هەیە و تەوبەش دەمێنێت هەتا خۆر لە خۆرئاواوە هەڵدێت یان هەتا غەر غەرەی سەرەمەرگ.

پاداشتی تەوبەکاری راستەقینەش گۆڕینی خراپەکانێتی بۆ چاکە، ئەگەر ئەوەندە زۆریش بن بگەنە کەشکەڵانی ئاسمان.

وەرگرتنی تەوبەش چەند مەرجێکی هەیە:

یەکەم : پەشیمان بوونەوە.
دووەم : وازهێنان لە تاوانەکە.
سێهەم: سووربوون لەسەر دووبارەنەکردنەوەی، ئەگەر تاوانەکە مافی خەڵکی تێدا خورا بوو، دەبێت بدرێتەوە بە خاوەنەکەی .
تەوبەکارانیش چوار جۆرن :
١ـ لەسەر تەوبەکەی بەردەوام دەبێت تا کۆتایی ژیانی و نیەتی نییە بگەڕێتەوە سەر تاوان، تەنها تووشی هەڵەی بچووك دەبێت کە مرۆڤ هەر تووشی دەبێت، ئەمە بە جێگیر بوون لەسەر تەوبەو بەم کەسە دەڵێن: (سابق بالخيرات) و بەم جۆرە تەوبەیەش دەڵێن (نصوح) و خاوەنەکەشی (النفس المطمئنة)یە.
٢ـ تەوبەکارێك بەردەوامە لەسەر عیبادەتەکان، بەڵام گوناهیش دەکات جار جارە و بەئەنقەست نا، بەڵام تووشی دەبێت بۆ ئەوەی نیەتێکی پێشتری هەبێت و سووربێت لەسەر کردنی، هەر کات تاوانێك دەکات لۆمەی نەفسی خۆی دەکات و پەشیمان دەبێتەوە و هەوڵی ئەوە دەدات خۆی لە هۆکاری تاوانەکە دوورخاتەوە، ئەمەش پێی دەڵێن (النفس اللوامة).
٣ـ تەوبە دەکات و باش دەبێت بۆ ماوەیەك، بەڵام دواتر تووشی تاوان دەبێت و لە هەمان کاتدا بەردەوامە لەسەر عیبادەتەکان، هەندێك تاوان وازلێدێنێت، بەڵام شەهوەتی تاوان رای دەکێشێت و دەیخاتە تاوانەوە، لە دڵی خۆیدا بە تەمای تەوبەیەو دوای دەخات، بەم نەفسەش دەڵێن نەفسی بەرپرسیار، مەترسی ئەم جۆرە کەسانە لەوەدایە کە تەوبە دوادەخەن و دوورنییە بەبێ تەوبە وەفات بکەن و ئاخرشەڕ بن.
٤ـ تەوبە دەکات و بەردەوام دەبێت، بەڵام دەگەڕێتەوە سەر تاوان و سەرقاڵ دەبێت تیایدا، بەبێ ئەوەی نیەتی تەوبەی هەبێت و پێی ناخۆش بێت کە تاوان دەکات، بەم جۆرەش دەڵێن نەفسی (الأمارة بالسوء) فەرماندەر بە خراپە، ئەم جۆرەش ترسی ئاخرشەری زۆر لێدەکرێت.
- **راستگۆیی :** بنچینەی کردەوەکانی دڵە و بە شەش واتا بەکار دەهێنرێت، ڕاستگۆیی لە :
١ـ قسەکردن دا .
٢ـ ویست (نیەت) دا .
٣ـ عەزم (سووربوون و نیەتی تەواوی کارکردن) دا .
٤ـ وەفاداری دا .
٥ـ کردەوە : ئەمەش بە تەبایی نێوان ئاشکراو شاراوە، وەك خشوع لە نوێژدا.

٦ـ ڕاستگۆیی لەبەجێهێنانی هەموو ئەركە ئاینییەكاندا، ئەمەش بەرزترینی جۆرەكانیەتی، بۆ نموونە: ڕاستگۆیی لە ترس، ڕەجا، بەگەورەزانین، زوهد، ڕازیی بوون، پشت بەستن، خۆشەویستی و هەموو كردەوەكانی تری دڵ، جا هەركەس لەو شتانەی باسكرا راستگۆ بێت ئەوا لە (الصديقين) راستگۆیان دەژمێردرێت لە بەر زۆر ڕاستگۆیی، پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)دەفەرموێت: «عَلَيْكُمْ بِالصدْقِ فَإِنَّ الصدْقَ يهْدِى إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يهْدِى إِلَى الجَنَّةِ وَمَا يزَالُ الرَّجُلُ يصدُقُ وَيَتَحَرَّى الصدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا » {متفق عليه}. واتە: ڕاستگۆ بن، چونكە ڕاستگۆیی بەرەو چاكەتان دەبات و چاكەش بەرەو بەهەشت، كەسێك بەردەوام ڕاستگۆ بێت و بە دوای ڕاستگۆییدا دەگەڕێت هەتا لای خودا بە راستگۆ (صديق) دەنووسرێت .

هەركات كەسێك ڕاست و ناراستی لێ تێكەڵ بوو، یەكێكیانی هەڵبژاردو نیەتی پاك بوو لەگەڵ خودا زۆر جار سەركەوتوو دەبێت و گەر ناراستەكەشی هەڵبژاردبێت ئەوا لای خودا عوزری هەیە.

پێچەوانەی ڕاستگۆیی درۆیە، سەرەتا لە دەروونەوە دەگوازرێتەوە بۆ زمان و خراپی دەكات و دواتر دەگوزارێتەوە بۆ ئەندامەكان و ئەوانیش خراپ دەكات، خراپی زمان درۆزنییە لە گوفتارداو خراپی ئەندامیش خراپی كردەوەكانە و دواتر خراپە هەموو گیانی دادەگرێت.

- **خۆشەویستی :** بەخۆشەویستی خوای گەورە وپێغەمبەرەكەی (صلى الله عليه وسلم) شیرینی ئیمان بەدەست دێت، پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)دەفەرموێت: « ثلاث مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بهِنَّ حَلاوَةَ الإيمانِ: أنْ يَكُوْنَ اللهُ وَرَسُوْلُهُ أحَبَّ إليْهِ مما سِوَاهُمَا، وَأنْ يحِبَّ المرْءَ لا يحِبُّهُ إلا للهِ، وَأنْ يكْرَهَ أنْ يرْجِعَ إلى الكُفْرِ بَعَدَ إذ أنقَذَهُ اللهُ مِنْهُ كَمَا يكْرَهُ أنْ يُلْقَى فى النَّارِ » {متفق عليه} واتە: سێ شت هەركەس تیایدا بێت شیرینی ئیمان دەزانێت، خوای گەورەو پێغەمبەرەكەی لە غەیری ئەوان خۆشت بوێت، هەركەسی خۆشویستی لەبەر خوا بێت، پێی ناخۆش بێت بگەڕێتەوە بۆ كوفر دوای ئەوەی خودا ڕزگاری كردووە لێی، هەروەك چۆن پێی ناخۆشە بخرێتە ئاگرەوە.

جا هەر كات داری خۆشەویستیت لە دڵتا چاندو بە ئاوی نیەتپاكی ئاوت داو ڕاتهێنا لەسەر شوێنكەوتنی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) ئەو كاتە چەندە جۆر بەر دەگرێت و بەرەكەشی بەردەوام دەبێت كە چوار جۆرن :

١ـ خۆشویستنی خودا، كە بنەمای ئیمانە.

٢ـ خۆشویستن و رق لێبوونەوە لەبەر خودا كە واجبە .

٣ـ بەشداریی کردنی غەیری خودا لە خۆشویستنی واجب دا، وەك خۆشویستنی موشریکەکان بۆ خوداکانیان کە بنەمای شیرك و هاوەڵدانانە.
٤ـ خۆشەویستی سروشتی، وەك خۆشەویستی دایك و باوك ومناڵ و خواردن، ئەم جۆرەش جائیزە، جا ئەگەر دەتەوێت خودا خۆشی بوێیت هۆگری ماڵی دونیا مەبە، پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێت: « ازْهَدْ فی الدُّنْیا یحبكَ اللهُ » {رواه ابن ماجه} واتە: زۆر حەز لە دونیا مەکە و هۆگری مەبە، خودا خۆشی دەوێیت.

- **التوكل (پشت بەستن):** کاری دڵە لە پشت بەستن بە خودا لە بە دەستهێنانی پێویستییەکان ودوورخستنەوەی زەرەرە، لەگەڵ باوەڕبوون بە خودا وفەراهەم کردنی هۆکارەکانیش .

پشتنەبەستن بەخودا کەموکورییە لەیەکخواپەرستییدا ووازهێنان لەدابینکردنی هۆکارەکانیش بێدەسەڵاتی و کەم عەقڵییە، کاتەکەشی پێشکەش کردووە کە بەروبومی یەقینە، جۆرەکانیشی سیانن :
١ـ واجبە: پشت بەستن بە خودا لەو کارانەی کە تەنها ئەو دەتوانێت، وەك شیفای نەخۆش.
٢ـ حەرامە، کە دوو جۆرە: أ ـ شیرکی گەورەیە : پشت بەستنی تەواو بە هۆکارەکان وباوەڕبوون بەوەی کە ئەنجامەکان بە هۆی هۆکارەکانەوەیە . ب ـ شیرکی بچووك: وەك پشت بەستن بە کەسێك بۆ وەدەستهێنانی رزق و رۆزی زیاتر لەوەی کە هۆکارێکە بۆ ئەو شتە.
٣ـ جائیزە : ئەمەش کردنی کەسێکی ترە بەوەکیلی خۆت بۆ ئەنجامدانی کارێك کە لە تواناتدا هەیە وەك کرین و فرۆشتن، بەڵام جائیز نییە بڵێین پشت بە خوا دەبەستم دواتر بە تۆ، بەڵکو بڵێت تۆم کردووە بە وەکیل .

- **شوكر (الشكر):** ئەمەش دەرکەوتنی نیعمەتەکانی خودایە لەسەر دڵی بەندە بە ئیمان و لەسەر زمانی بەسوپاسکردنی و لەسەر ئەندامەکانی بە عیبادەت کردن، دیارە شوکرکردن بەدڵ وزمان و ئەندامەکان واتای ڕاستەقینەی شوکر ئەوەیە کە نیعمەتەکانی خودا لە گوێرایەڵی خودا بەکاربهێنێت.

- **ئارامگرتن (الصبر) :** وازهێنان لە باسکردنی نارەحەتی و بەڵا بۆ خەڵکی و تەنها شەکوا لای خودا بکەیت، خودا دەفەرموێت: (إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ) { الزمر:١٠ } واتە: بێگومان ئەوانەی ئارامدەگرن پاداشتی بێسنوریان هەیە، پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێت: « وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصبّرهُ اللهُ وَمَا أُعْطِيَ أحَدٌ عَطَاءً خيرٌ وأوسعُ من الصَّبْر » {متفق علیه} واتە: هەرکەس هەوڵی ئەوە بدات کە ئارام بگرێت

خوای گەورە پێی دەبەخشێت و هیچ کەس لە نیعمەتی ئارامگرتن شتێگی باشتری پێنەبەخشراوە.

ئیمامی عومەر رەزای خوای لێ بێت دەفەرموێت : " لەهەر بەڵایەکدا چوار نیعمەتی پێبەخشیوم کە لە دینەکەمدا نییە، کە گەورەتر نییە، کە مەنعی پێ رازی بوونم لێ نەکراوە، کە چاوەڕێی پاداشتم.

ئارامگرتنیش پلە پلەیە:

نزم : وازهێنانە لە باسکردنی بەڵاو ناخۆشی، بەڵام لە دڵەوە پێی ناخۆشە کە باسی ناکات.

مام ناوەند: وازهینانە لە باسکردنی ناخۆشی لەگەڵ رازی بوون پێی.

بەرز: شوکر کردنە لە سەر ناخۆشی.

هەرکەس ستەمی لێکراو دوعای لە ستەمکارەکە کرد کەوابوو ئارامی نەگرتووە.

ئارامگرتنیش دوو جۆری هەیە : لاشەیی کە مەبەستی ئێمە نییە. دەروونی، ئارامگرتنی دەروونی لەسەر ئەو شتانەی کە نەفس و ئارەزوو داوای دەکەن.

هەموو ئەو شتانەی کە ڕووبەرووی مرۆڤ دەبێتەوە لە دنیادا دوو جۆرن:

أ ـ ئەوەی نەفس پێی خۆشەو پێویستی بە ئارامگرتنن هەیە کە هەقی خودای تێدا رەچاو بکرێت و بۆ تاوان بەکار نەهێنرێت.

ب ـ ئەوەی لەگەڵ ئارەزووی مرۆڤدا ناکۆکن، کە سێ جۆرن:

١ـ ئارامگرتن لەسەر کردنی سوننەتەکان سوننەتە.

٢ـ ئارامگرتن لەسەر نەکردنی گوناه و تاوان واجبە و تەرك کردنی مەکروهیش موستەحەببە.

٣ـ ئارامگرتن لەسەر بەڵاو نارەحەتی کە بە ویستی خودا تووشی مرۆڤ دەبێت.

واجبە مرۆڤ زمانی بپارێزێت لە شەکوا کردن و دڵیشی بپارێزێت لە نارازیی بوون و تورەبوون بە هۆی بەڵاوە، هەروەها پاراستنی ئەندامەکان لەو شتانەی خودا پێی ناخۆشە وەك: هاوارکردن و جلوبەرگ داڕین و لە خۆدان لە کاتی بەڵاو نارەحەتیدا، باشتر وایە مرۆڤ بە دڵ رازی بێت بە بەشی خودا.

کامیان باشترە، فەقیری ئارامگر، یان دەوڵەمەندی سوپاسگوزار؟

وەڵام : ئەگەر دەوڵەمەند پارەکەی لە عیبادەتی خودا سەرف کرد یان هەڵی گرت بۆ ئەو مەبەستە، ئەوە باشترە لە فەقیرەکە، ئەگەر لە شتی ئاساییدا سەرفی دەکرد ئەوە فەقیرەکە باشترە، پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « الطاعِمُ الشـاّكِرُ بمنزلةالصائِم الصابِر» { رواه أحمد }، واتە: ئەوەی نان دەخوات و شوکری خودا

دەكات وەك رۆژووگری ئارامگر وایە.

- **ڕازی بوون (الرضا)** : قەناعەت كردنە بە شتێك و هەوڵنەدانە بۆ زیاتر لەوە، كاتەكەشی پاش ڕوودانی كارەكەیە، رازی بوون بە قەدەری خودا پلەیەكی بەرزی خواناسانەو بەروبومی خۆشەویستی و پشت بەستنە، دوعاكردن بۆ نەمانی ناخۆشییەك واتای رازی نەبوون نییە.
- **الخشوع :** بەگەورە گرتنی خودا وزەلیل بوون وخۆ شكاندن لەحزوری پەروەردگاردا، حوزەیفە (خوای لێ رازی بێت) دەڵێت: وریابن لە خشوعی دووڕوویی، وتیان: خشوعی دووڕوویی چییە؟ وتی: ببینیت كە جەستە خشوعی هەبێت، بەڵام دڵ خشوعی نەبێت، هەروەها دەڵێت: یەكەم شت لە دەستان دەچێت لە دینەكەتاندا خشوعە، جا هەر عیبادەتێك خشوعی تێدا نەبێت، پاداشتەكەی بەئەندازەی خشوعەكەیە، پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) لە بارەی خشوعی نوێژەوە دەفەرموێت : ڕەنگە پاداشتەكەی نیوە چواریەك بێت بە قەدەر خشوعەكەی، بەڵكو رەنگە پاداشتی نەبێت، چونكە خشوعی تێدا نەبووە.
- **هیوا وئومێدبوون (الرجاء):** بە هیوابوونی ڕەحمەت فراوانی خودایە، پێچەوانەكەشی بێ هیواییە، كردەوەش لەگەڵ بە هیوابوون و رەجادا باشترە لەگەڵ ترسدا، چونكە گومانی باش بردنە بە خودای گەورە، خوای گەورە لە فەرمودەیەكی قودسیدا دەفەرموێت: « أنَا عِنْدَ ظنِّ عَبْدِي بي » { رواه مسلم } واتە: من بەو شێوەیە دەبم كە بەندەكەم گومانم پێ دەبات - ئەگەر هیوای بوو رەحمی پێ بكەم ـ

ڕەجایش دوو پلەیە:

بەرز : ئەو كەسەیە كە كردەوە دەكات و بە هیوای پاداشتە، دایكی باوەڕداران عائیشە (خوای لێ ڕازی بێت) دەڵێت: یارسول الله (صلى الله علیه وسلم) (وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ) هو الذي يسرق ويزني ويشرب، وعهو يخاف الله عزوجل؟ قال: لا يَا بنْتَ الصِّدِيْق، وَلَكِنَّهمْ الذَّيْنَ يُصَلُّوْنَ وَيصُوْمُوْنَ وَيَتصَدَّقُوْنَ، وَهُمْ يخَافُوْنَ ألا يُقْبَلَ مِنْهُمْ (أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ) واتە : ئەی پێغەمبەری خودا (صى الله علیه وسلم) ئایا مانای ئەم ئایەیتە (وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ) ئەوەیە كەسێك دزی و زیناو عارەق بخواتەوە، بەڵام لە خوا دەترسێت؟ فەرمووی: نەخێر ئەی كچی ڕاستگۆكە،بەڵكو ئەو كەسانەن كە نوێژ و رۆژوو و خێر دەكەن، بەڵام دەترسن لێیان وەرنەگیرێت (أولئك) واتە: ئەوانە پێشبركێ لە خێردا دەكەن. {رواه الترمذی}.

پلەی نزم : گوناهباری تەوبەكار بە هیوای لێخۆشبوونی خودایە، بەڵام ئەو كەسە بەردەوامە لەسەر تاوان و تەوبە ناكات و بە هیوای ئەوەیە كە خودا لێی خۆش بێت،

ئەمە تەنها ئاواتخواستنە بۆ لێخۆشبوون، ئەم جۆرەش خراپە، بەڵام دوو جۆری یەکەم چاکە، چونکە ئیماندار کردەوەی چاکەو ترس کۆکردوەتەوە، دووڕرووش کردەوەی خراپەو بێ ترس کۆی کردووەتەوە.

▪ **ترس (الخوف) :** خەمێکە لە دڵدا دروست دەبێت لەبەر پێشبینی کردنی ناخۆشی، جا ئەگەر دڵنیا بوو لە تووشبوونی ناخۆشییەکە ئەوە پێی دەڵێن (خَشية)، ترس لە خودا دژی هیواو ڕەجا نییە، بەڵکو هۆکاری بەدەستهێنانی ڕەحمەتە لە ڕێگەی ترسەوە و ڕەجایش لە ڕێگەی بەهیوابوونەوە، هەر بۆیە پێویستە کە ترس و ڕەجاو خۆشەویستی خودا کۆ بکرێتەوە، ئیبن قەیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەڵێت: دڵ لەبەرەوخوداچوونی وەك باڵندەیەك وایە خۆشەویستی سەریەتی، ترس و ڕەجایش دوو باڵەکەین .

ترسی واجب : ئەوەیە کە وا بکات فەرزەکان بەجێ بهێنرێت و واز لە حەرامەکان بهێنرێت، لەوەش زیاتر ترسێکە کە هانی چاکەت بدات و دوور بکەویتەوە لە مەکروهەکان.

جۆرەکانی ترس :

١ـ ترس لە شتی شاراوەو بەخودا زانین کە تەنها بۆ خودایە، هەر کەس ئەم جۆرە ترسەی هەبێت بەرامبەر غەیری خودا شیرکی گەورەیە، وەك ترسان لە بت کە زەرەر و زیانت پێبگەیەنێت.

٢ـ ترسێکی حەرام : وەك تەرك کردنی واجبات لە ترسی خەڵکی.

٣ـ ترسی ئاسایی کە جائیزە: وەك ترسان لە گورگ و ئاژەڵانی دڕەندە وشتی تر.

▪ **الزهد :** وەرگێرانی حەزو ئارەزوو لە شتێکەو بۆ شتێکی باشتر، زوهد کردن بەرامبەر بە دونیا مایەی راحەتی دڵ و جەستەیە، بە پێچەوانەوەی حەزکردن بە دونیا مایەی خەموخەفەتەو خۆشەویستی دونیاش بنچینەی هەموو تاوانێکەو ڕق لێبوونەوەی دنیاش هۆکاری عیبادەت و گوێڕایەڵییە.

زوهد کردن لە دونیا ئەوەیە کە دنیات لە دڵدا دەرکەیت، نەك لە دەستی دەرکەیت و دڵت هەر لای بێت ـ ئەم جۆرە زوهدە زوهدی کەسانی نەزان وجاهلەکانە ـ پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێت: « نِعْمَ الْمَالُ الصالِحُ لِلْمَرْءِ الصالِحِ » { رواه أحمد} واتە: باشترین ماڵ ئەوەیە هی پیاوێکی چاك و ساڵح بێت .

هەژاری و ماڵ وسامان پێکەوە چەند حاڵەتێکیان هەیە :

١ـ لەبەر شەڕو مەشغەڵەتی ماڵ ڕقی لێیەتی و نایەوێت ولێی ڕا دەکات، بەم کەسە دەڵێن زاهید.

٢ـ دڵخۆش نییە بە بوونی و زۆریش ڕقی لێی نییە، بەم کەسە دەڵێت رازییە.
٣ـ بوونی ماڵی لە نەبوونی پێ خۆشترە، چونکە حەزی لە ماڵە، بەڵام حەزەکەی ئەوەندە نییە کە بەدوای ماڵدا بگەڕێت، بەڵام گەر هاتە دەستی بەبێ ئەزیەت پێی خۆشە، بەم کەسەش دەڵێن قانع.
٤ـ حەزی لێیەتی، بەڵام لەبەر بێدەسەڵاتی وازی لە بەدواگەرانیدا هێناوە، هەرکات ماڵی دەستکەوێت بە ماندووبوونەوە دەستی دەهێنێت، بەم کەسە دەڵێن (حريص).
٥ـ ئەو پارەو خواردنەی بە دوایدا دەگەڕێت و دەیەوێت بەدەستی بێنێت لەبەر زەرورەتە وەك کەسێکی برسی و بێ جل و بەرگ، بەم کەسەش دەڵێن (مضطر) مەجبور.
ئەی خوای گەورە بەناوە و صیفەتە جوانەکانت لێت دەپاڕێینەوە کە دڵەکانمان لەسەر ئاینە پیرۆزەکەت دامەزراو بکە و بەو دڵانەی بگێڕە کە بە سەلیمی دەگەڕینەوە حزوری زاتی هەق تەعالای خۆت (امين يارب العالمين) ،
والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته .